

УДК 94(477) "1932–1933"
DOI 10.35433/history.11204

Якубовський Ігор,
кандидат архітектури, доцент,
Київський національний університет
архітектури і будівництва
yakubovskiy.iv@knuba.edu.ua
ORCID [0000-0001-9986-6469](https://orcid.org/0000-0001-9986-6469)
<https://publons.com/researcher/3423346/ihor-yakubovskyy/>

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РАЙОННОЇ ПРЕСИ ЯК ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РР.: ВИПАДОК МАЛИНСЬКОЇ ГАЗЕТИ «ЗА БІЛЬШОВИЦЬКІ ТЕМПИ»

Анотація

Мета дослідження полягає у з'ясуванні закономірностей відображення в районних газетах Голодомору 1932–1933 рр. на прикладі малинської «За більшовицькі темпи». **Методологія** дослідження передбачає поєднання спеціально-історичних методів пізнання: джерелознавчого, контекстуального аналізу, проблемно-хронологічного, порівняльного, структурно-функціонального аналізу. **Наукова новизна** дослідження полягає насамперед у тому, що матеріали цієї газети вперше вводяться до наукового обігу. Так само вперше вони стали об'єктом системного аналізу під кутом дослідження інформаційних можливостей районної преси стосовно перебігу Голодомору 1932–1933 рр. **Висновки.** Газета «За більшовицькі темпи» сигналізує про значний інформаційний потенціал районної преси для дослідження Голодомору. Вона містить пласт цінної інформації, яка поглиблює уявлення про стратегії влад, роль преси у їх реалізації, буксирні бригади, перебіг хлібозаготівлі, уповноважених, робітників, сільську верхівку, масштаби й форми спротиву селян, просопографічні дані виконавців і жертв Голодомору.

Ключові слова: Голодомор, районні газети, джерело, інформаційний потенціал.

Вступ. Подальше розширення актуалізованої джерельної бази дослідження Голодомору 1932–1933 рр. є ключовим завданням, без успішного розв'язання якого суттєво гальмується процес

поглиблення наукових уявлень про цю найтрагічнішу сторінку української історії ХХ ст. Однак, попри очевидні успіхи останніх трьох десятиліть, поза інтересом дослідників залишається чимало джерельних масивів. Однією із обділених увагою груп джерел є районна преса 1932–1933 рр. Матеріали газет використовувалися дослідниками вкрай фрагментарно, хоча районна преса за своєю природою була дуже близькою до тих страхітливих реалій, й вони так чи інакше неминуче мусили в ній відобразитися. Відтак, простеження закономірностей кодування інформації у малинській районній газеті «За більшовицькі темпи» здатне як збагатити пізнання подій і процесів, що мали місце на Малинщині, так і розширити уявлення про потенціал низової преси як джерела до історії Голодомору загалом.

Аналіз останніх досліджень. Подібно до інших районок малинська «За більшовицькі темпи» не привокувала уваги дослідників. Це віддзеркалює загальну картину ігнорування інформаційного потенціалу радянської преси при вивченні Голодомору 1932–1933 рр., на що вже вказувалося в історіографії (Boriak, p. 21; Гудзь, с. 144). Ані на теоретичному рівні, ані на рівні прикладних досліджень так і не було продискутовано плідну тезу Д. Мейса про те, що дослідники «часто роблять хибне припущення, що в радянській пресі мало інформації про те, що сталося в українському селі. Проте насправді вона є найціннішим джерелом інформації, бо подає дуже багато даних про політику, яка спричинилася до Голоду» (Великий голод, с.119). Мабуть найпоказовішим доказом перебування тематики преси на маргінесі досліджень віддзеркалює той факт, що в «Енциклопедії Голодомору» до статті про сількорів було неможливо підібрати історіографічне тло, й охоплює вона лише суто журналістський сегмент їхньої діяльності, залишаючи поза описом якраз найважливіші функції (Енциклопедія Голодомору, с. 385). Малинська ж районна газета не використовувалася навіть у дослідженнях, які безпосередньо торкаються Голодомору на території сучасної Житомирщині (Махорін, 2007, Махорін, 2008, Махорін, Копійченко, and Тімірязєв (2008), Махорін, 2017).

Мета статті полягає в тому, щоб крізь призму дослідження інформаційного потенціалу газети «За більшовицькі темпи»

з'ясувати закономірності кодування в районній пресі інформації про Голодомор, а також можливості виявлення прихованих смислів, здатних дати підстави для увиразнення різних його складових.

Виклад основного матеріалу. Як добре відомо, радянський режим надавав першорядного значення пропаганді, зокрема у періодиці. Під час Голодомору функції преси в Україні ускладнилися. Крім реалізації завдань, генерованих інтересами практичної політики, слід було затуманити справжні задуми влади й приховати від світу сам факт геноциду та його наслідків. На перетині цих чинників формувалося інформаційне наповнення газет, а відповідно і їхній потенціал для дослідження Голодомору.

Аналіз змісту малинської районної газети переконує, що низова преса передусім є цінним джерелом для аналізу діяльності влад різного рівня з організації Голодомору. І водночас, саме крізь призму цієї діяльності, з'являються можливості простежити життєві стратегії різних прошарків населення та індивідуумів. А робсількори постають одними з основних виконавців Голодомору, хоча в історіографічній традиції перебувають на маргінесі уваги.

Газета «За більшовицькі темпи» активно включилася в реалізацію постанови ЦК ВКП(б) «Про перебудову робсількорівського руху» від 16 квітня 1931 р., яка окреслила фундаментальні підходи влади до ролі і засад функціонуванні преси. Ключове значення мало проголошене постановою перетворення робсількорів на головну ланку функціонування низової преси. На селі сількори мали бути не тільки інформаторами та дописувачами, але й безпосередньо відповідати за конкретні результати (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Колективне село». Сквир. 1932 № 87).

Про те, що постанову належить розуміти саме так, вичерпно свідчить якраз низка матеріалів з малинської районки. 13 березня 1932 р. газета напучувала: «Далеко не вичерпує завдань робсількора лише реєстрування фактів, дописування до газети без конкретної практичної участі у виконанні політично-господарських кампаній... Робсількор насамперед повинен бути ударником в колгоспі, активним учасником в роботі сільських

організацій, непримиренним борцем за чистоту ленінської генеральної лінії партії, організатором мас колгоспників та одноосібників-бідняків та середняків у боротьбі за здійснення завдань та за високу якість весняної сівби» (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи». Малин 1932 № 29).

Лист не названого робсількора в номері за 8 грудня 1932 р. теж не залишає сумнівів у тому, якими були його функції: «брав активну участь і організовував виконання плану хлібозаготівель й повернення насінневої позики державі обиходівським колгоспом Перемога та колгоспниками. Організував 4 грудня червону валку з 326 пудів насіння льону та прядива імені III пленуму РПК. Тепер я включився до всесоюзного й районного фінансового конкурсу й зобов'язуюсь дотерміново виконати план мобілізації коштів за IV квартал, зокрема реалізації позики «4 вирішального»» (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи». 1932 № 140).

Зрештою, показовою є замітка за 5 січня 1933 р.: «До районного зльоту робселькорів нянівські робсількори підійшли з такими показниками по селу: хлібозаготівля, повернення насінпозики, мобілізація коштів – 100%, м'ясозаготівля – на 115 відсотків» (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи». 1933 № 2).

До того, що робсількори повинні були брати практичну участь у політично-господарських кампаніях, привчали і школярів. На Малинщині, наприклад, під час рейду 28 грудня 1932 р – 2 січня 1933 р., присвяченому підготовці першого обласного з'їзду юнсількорів, комсомольці перевіряли участь районних юнсількорів у заготівлі хліба (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи». 1932 № 149).

Як бачимо, робсількори в умовах Голодомору були перетворені на важливу ланку реалізації політики влади, включно з «викачуванням» хліба. Малинська районна газета докладала значних зусиль для розширення кола робсількорів. Станом на кінець червня 1932 р, якщо вірити газеті, в районі було вже 450 робсількорів. 26 березня 1933 р. відбувся вже шостий районний

зліт робсількорів, а перед ним – кушові зльоти сількорів (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи». 1933 № 33, 72).

При цьому, деконструюючи інформацію газет щодо робсількорів, отримуємо важливі приховані свідчення щодо стратегії влади загалом. З матеріалів газет випливає, що залучення робсількорів до виконання плану хлібозаготівлі, буксирних бригад, викриття крадіжок голодними селянами зерна, колосків, буряків, картоплі переслідувало не тільки практичну мету. Воно водночас було стратегією влади, орієнтованою на зовнішнього споживача, бо дозволяло розпорошувати відповідальність на ширше коло рядових колгоспників та інших осіб, безпосередньо не вмонтованих у владну вертикаль. Це розмивало відповідальність влади, полегшуючи приховування від усього світу злочину геноциду.

Промовистою була реакція селян на діяльність робсількорів та спроби районної газети налагодити в кожному селі, колгоспі, бригади регулярний випуск стінгазет з викриттям злісних невиконавців хлібозаготівлі, підбурювачів до невиконання рішень влади тощо. У Малині районка в розпал Голодомору (лютий 1933 р.) змусила включити пункт про обов'язковість виходу бригадних газет навіть у зрежисовану відозву члена виїзної бригади преси з с. Нові Гороб'ї про «соціалістичне» змагання» (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи». 1933 № 50). Такий підхід перегукувався з позицією інших газет Київщини, а значить відбивав загальну тенденцію. Приміром у Богуславі 12 квітня 1932 р. вирішили щоденно видавати бригадні газети під час сівби. «Колективіст Переяславщини» 10 серпня 1932 р. вимагав, щоб у кожного колгоспу була власна польова газета. Зліт робсількорів Сквирщини ухвалив 15 серпня 1932 р. що бригадні стіннівки мали виходити щоденно, а колгоспні – двічі на п'ятиденку (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Шлях колгоспника», № 46; «Колективіст Переяславщини», № 86; «Колективне село», № 87).

Так само перегукуються і газетні матеріали про реакцію селян. Мешканець с. Шершні Малинського району Юхим Грищенко говорив у січні 1932 р.: «Стінгазета нам нічого не дає й писати її

непотрібно» (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи». 1933 № 4). А на іншому кінці тогочасної Київської області, у с. Ісайці Богуславського району завідувач школи з Хиренко заявляв, що «ми й без преси обійдемося» (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Шлях колгоспника». 1932 № 121).

Якщо у с. Кедина Гора Золотоноського району дійшло до вбивства сількора Павла Гвоздя, а в с. Загребеллі Тетіївського району – Стеценка (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Радянська нива», № 131), то в с. Янишівці Малинського району з ініціативи секретаря партійного осередку Ігоря Філоненка переслідували сількора Василя Барсученка й безпідставно притягли до суду. І лише втручання районної газети врятувало сількора від гіршого, про що йшлося в її матеріалі «Клясовий ворог переслідує робсількора» (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», 1933, № 87).

Наступний інформаційний блок малинської районної газети стосується хлібозаготівлі. На цьому питанні зав'язано більшість аспектів Голодомору, які в той чи інший спосіб представлені на шпальтах районки. Найповніше відображено перебіг «викачування» хліба з урожаю 1931–1932 рр. як прологу до запуску з літа 1932 р. маховика Голодомору, а також процес нав'язування нереальних хлібозаготівельних планів з урожаю 1932 р. як спускового гачка Голодомору.

Насамперед районка надрукувала більшість, якщо не всі, постанови райкому компартії. Враховуючи значні втрати відповідних архівних фондів, саме на підставі газети можна реконструювати цей надзвичайно важливий масив джерел, який дозволяє простежити як виконувалися рішення «верхів», наскільки районні керівники були втаємничені у справжні, а не декларативні плани, які заходи вживали (включно з репресивними), якою уявляли реальну картину на селі.

Особливу цінність мають постанови стосовно неприпустимості опору на місцях спущеним «згори» планам хлібозаготівлі, покарання за затримку з вилученням зерна, а також щодо режиму

«чорних дощок». Приміром постанова райкому від 11 листопада 1932 року встановлювала такі обмеження: «У зв'язку з ганебним станом хлібозаготівель ввіз промкрану до сіл припинити. Ввезена наявний промкрам, що є на місцях, забронювати й видавати лише для тих колгоспів, колгоспників та одноосібників, що вивершили річний план хлібозаготівель» (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», 1932 № 121). Показово, що це відбулося ще до сумновідомої постанови РНК УСРР «Про заходи щодо посилення хлібозаготівлі» від 20 листопада 1932 р., яка офіційно дозволила трансформувати занесення на «чорну дошку» із засобу психологічного тиску на спеціальний режим покарання.

16 листопада «За більшовицькі темпи» повідомляла, що за зрив виконання плану хлібозаготівель, Малинський район було занесено в області на «чорну дошку». А тому в селах, де не виконано план, гас, сіль і сірники будуть відпускатися лише тим колгоспникам та одноосібникам, які «виконали свій борг перед державою». Газета дуже промовисто передавала сутність занесення на «чорну дошку» у такому гаслі: «Зійти з чорної дошки і здобути право на зняття репресій наш район зможе лише за умов вивершення хлібозаготівель до 20 листопада». А вже 23 листопада районка надрукувала чергову постанову, спрямовану на інтенсифікацію голоду. Згідно з документом «за невиконання у встановлені терміни річного плану хлібозаготівель при наявності всіх можливостей позбавити пільг і додатково збільшити план хлібозаготівель владівському колгоспу «Нове життя» на 25 цнт та по одноосібному сектору с. Пинязевичі на 50 цнт.» (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», 1932 № 124, 128).

Крізь призму з'ясування комплексу питань, пов'язаних з розкручуванням маховика Голодомору, приковує увагу постанова від 1 лютого 1933 р., яка забороняла відхідництво селян на період до завершення сівби, вимагала від колгоспів встановити жорсткий розпорядок дня, за порушення накладати на голодних селян штраф у розмірі 10–30%, а головне сформувати до 10 березня насінневі фонди виключно за рахунок вилучення зерна у колгоспників, повернути до колгоспів неправильно видані аванси та усупільнити

зерно тих, хто вступив до колгоспу без такого усупільнення (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», 1933 №12).

Газета за січень–лютий 1932 р. наповнена прямими свідченнями про насильне позбавлення сіл зерна задля виконання плану 1931 р., розкриваючи механізм формування владою передумов для того, щоб селяни не мали запасів, коли дійде справа до викачування збіжжя з урожаю 1932 р. Представлено розлогий спектр заходів, застосування яких пізніше викличе страхотливу смертність: вивезення всього зерна включно з насінням, лютування буксирних бригад, масове приховування селянами хліба та виявлення його, «чорні списки» сіл та колгоспів як предтеча майбутніх «чорних дощок», репресивні заходи влади аж до позбавлення волі тощо. Газета публікувала гасла, які тоді для влади виконували пропагандистсько-мобілізаційні функції, а нині мають бути реконструйовані як свідчення курсу на позбавлення села будь-яких запасів хліба. Промовистим прикладом є заклик «Забезпечимо виконання 4-го закінчувального року п'ятирічки здачею державі всіх лишків хліба» (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», 1932 № 12, 20).

На особливу увагу заслуговують свідчення про практику зустрічних планів та вилучення у селян хліба, отриманого в 1931 р. на трудодні. У числі за 18 лютого 1932 р. повідомлялося, що «Малинський район висуває зустрічний план хлібозаготівель в 1000 тон»; 21 лютого газета критикувала колишнього голову колгоспу імені Сталіна з с. Фортунатівки, що «вони дозволили собі розподіляти на трудодні хліб, не виконавши попередньо хлібозаготівель», а 29 лютого помістила список колгоспників з с. Головки, яких змусили здати до колгоспу власний хліб для посівної кампанії. Дуже показовою є інформація від 11 березня про те, що колгосп «Ленінська перемога» з с. Б. Гороб'ї виконав зустрічний план (800 пудів). При цьому колгоспники здали 40 пудів. Йому одразу ж накинули ще 120 пудів для виконання «із заробленого на трудоднях» (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», № 20, 21, 23, 27).

Ці та інші подібні факти суттєво збагачують відомі на сьогодні свідчення документальних матеріалів, увиразнюючи уявлення про реальний курс влади, а також створюють додаткові підстави для з'ясування поведінкових стратегій виконавців та жертв Голодомору влітку 1932 – середині 1933 рр. Крім того, матеріали газети наштовхують на думку порівняти відомості про селян, які навесні з-під палки здали свій зароблений хліб бодай з відомими наразі списками загинлих під час Голодомору. Аналогічну процедуру варто застосувати й щодо населення тих сіл, які виконали хлібозаготівельний план восени 1932 – на початку 1933 р.

Власне шпальти номерів за січень – березень 1932 р. значно розширюють можливості для концептуалізації проблеми екзистенційного вибору, а також містять пласт просопографічної інформації для реконструкції складу виконавців низового рівня (район, село, колгосп) та ймовірних жертв Голодомору. З огляду на специфіку функціонального призначення газети, цей пласт у ній є незрівнянно ширшим, ніж в документальних джерелах, що створює додаткові можливості для інтерпретацій. Зокрема, 25 січня газета повідомляла про формування буксирних бригад для 10-ти сіл району і наводила прізвища керівників. Персонал членів таких бригад, уповноважених, активних комуністів, комсомольців, робільників і просто селян містять також інші номери. У березні 1933 р. наводилися списки уповноважених (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», 1933 № 4, 5, 7, 9, 87).

Різноміснє свідчення газета містить щодо поведінки в 1932–1933 рр. осіб, яких влада призначила на виконавців Голодомору: уповноважені, голови сільрад, комуністи, комсомольці, робітники, вчителі. Висока насиченість таких свідчень дає змогу простежити як діяльність ревних виконавців, так і форми активного й пасивного опору, побачити його за статтями про безгосподарність, з'ясувати настрої різних прошарків. І знову ж таки персоналізація даних, без чого газета просто не могла обійтися, створює неоціненну можливість для олюднення історії Голодомору. Так, 29 лютого 1932 р. районка помістила список сільських голів, які незадовільно виконували зустрічний план (а отже саботували курс на викачування останніх лишків); у кількох

номерах попереджала конкретних уповноважених; 25 серпня писала про практики завищених авансів, приписування трудовнів; 2 вересня про таємне перемелювання зерна; 15 вересня, що в низці сільрад досі не визначили перелік твердоздавців (тобто тих, хто першими потрапляли під персональні репресії за невиконання нереального плану) (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», 1932 № 87, 90, 92, 98).

Окремим блоком ідуть повідомлення про спротив селян восени 1932 – навесні 1933 рр. Найбільше інформації про приховування хліба, яка у своїй сукупності дає змогу оцінити масштаби штучно створюваного голоду, атмосферу страху, цинізм влади. Що прикметно: показники конфіскованого у багатьох випадках виразно показують прагнення влади вилучити навіть їстівні припаси уже в листопаді – грудні 1932 р. Так на 6 листопада у Федора Кухарчука (с. Городище) вилучили 15 пудів зерна, 3 копи жита та 1,5 копи ячменю, що вдвічі перевищувало розмір його контрактації. Якщо поділити цю кількість навпіл, то за умови виконання плану селянин прирік би свою родину на страшне недоїдання, вилучення ж віщувало неминучий голод. Тоді ж на хуторі Войнарівка у Петра Рудченка забрали 2 пуди печеного хліба і 3 пуди сухарів (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», 1932 № 117, 123).

Вражає повідомлення про те, що селянин з цього ж хутора Григорій Свидченко сховав у полі 28 пудів вівса і посіяв там озимину, а поверх схованої картоплі виорав поле на зяб. У хуторі ж Довгі Поля Ониська Голуха по закопаній картоплі посіяла жито (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», 1932 № 124, 125).

Надається газета і до дослідження проблеми активного опору селян. Постанова райкому компартії від 29 листопада 1932 р. була змушена визнати непоодинокість виступів: «Констатувати що саботаж хлібозаготівель, організований куркульсько-заможною верхівкою, контрреволюційним петлюрівським сектантським елементом, останній час перетворився у форму погроз і явно контрреволюційних терористичних актів (загрозливі анонімки, загрози, озброєний напад на голову сільради тощо)». 2 грудня

газета інформувала про конкретний замах (на голову сільради Кузьменка в с. Новаки) (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», 1932 № 134, 135).

Водночас виявлено свідчення і про інший бік медалі – доноси. Так, у с. Мелені середняк Федір Нестеренко дав бідняку на зберігання 4 пуди гречки, а той передав її бригаді. Тоді ж у хуторі Граби бідняки донесли про закопаний хліб у селянина Стретовича (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», 1932 № 1 (у с. Мелені)).

Високий інформаційний потенціал мають «За більшовицькі темпи» і щодо вивчення репресій. Регулярні повідомлення про ті чи інші види покарань показують не тільки підходи влади, але й життєві стратегії рядових селян, посадовців, комсомольців, комуністів (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», 1932 № 23, 33, 72, 101, 105, 112, 113, 123, 125, 134, 135). «Штрафи, безспірне стягання заборгованості хліба, відбирання озимини вдвічі або втричі збільшення плану хлібоздачі, ліквідація порядком безспірного стягнення всієї фінансової заборгованості, висилка за межі області – ось заходи, що їх треба вжити до злісних саботажників хлібозаготівель». – писала газета 2 грудня 1932 р. (НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи», 1932 № 135).

Висновки. Малинська районна газета «За більшовицькі темпи» виразно сигналізує про високий інформаційний потенціал радянської низової преси 1932–1933 рр., як джерела з історії Голодомору. Специфіка кодування інформації вимагає деконструкції текстів, виявлення пласту прихованих свідчень, порівняльної перспективи з іншими різновидами джерел. Палітра повідомлень охоплює широкий спектр проблематики, суттєво доповнюючи документальні матеріали, особливо щодо перебігу процесів на рівні села та району. Більшість аспектів Голодомору – від стратегій влад до реакції населення – у той чи інший спосіб віддзеркалені на шпальтах газети. А це надзвичайно важливо для поглиблення наукових уявлень та для подальшої концептуалізації проблематики Голодомору. Практично єдиним винятком є брак

інформації про втрати від голоду, але це цілком закономірно. З огляду ж на жорстко централізоване в ті часи керівництво пресою, виявлені закономірності інформаційного потенціалу малинської районної газети можна розглядати як підставу очікувати подібних властивостей і від інших районів. Відтак без використання районної преси образ Голодомору, а особливо просопографічний аспект, втрачає у репрезентативності.

Подяка. Висловлюю вдячність членам редакційної колегії журналу та рецензентам за конструктивні зауваження, побажання та консультації, надані під час підготовки статті до друку.

Фінансування. Автор не отримував фінансової підтримки для проведення дослідження й публікації цієї статті.

Джерела та література

Гудзь, В. (2019). Історіографія Голодомору 1932–1933 років в Україні: монографія. Мелітополь: ФОП Однорог Т. В., 1153.

Кульчицький, С. (наук. ред.). (2008). Великий голод в Україні 1932–1933 років: У IV т. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», т. IV: Звіт Конгресово-президентської Комісії США з дослідження Великого голоду 1932–1933 рр. в Україні. Виконавчий директор Комісії Джеймс Мейс, 838.

Марочко, В. (авт. текст). (2018). Енциклопедія Голодомору. Дрогобич: Коло, 576.

Махорін, Г., Копійченко, Л., and Тімірязєв, Є. (2008) Голодомор 1932–1933 рр. на Житомирщині. Національна Книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Житомирська область. Житомир: Полісся, 9–18.

Махорін, Г. (2007) Голодомор 1932–1933 рр.: внутрішня війна в умовах загрози зовнішньої. Житомир: Волинь, 44.

Махорін, Г. (2008). Опір Голодомору в 1932–1933 р. Житомир: В. Котвицький, 88.

Махорін, Г. (2017) Форми опору українського селянства у часи Голодомору 1932–1933 рр. Житомир: Євенок О. О. 168.

НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи». Малин. 1932 р. № 1-139.

НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «За більшовицькі темпи». Малин. 1933 р. № 1-154.

НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Радянська нива». Біла Церква. 1933 р. № 1–164.

НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Шлях колгоспника». Богуслав. 1932 р. № 1–151.

НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Колективіст Переяславщини». Переяслав. 1932 р. № 1–130.

НБУ імені В. Вернадського. Відділ формування та використання газетних фондів. «Колективне село». Сквир. 1932 р. № 1–146.

Пиріг, Р. (упор.). (2007). Голодомор 1932-1933 років в Україні: документи і матеріали. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія. 1128 с.

Boriak, H. (2008). Holodomor Archives and Sources: The State of the Art. Harriman review. Nov. 2008. Vol. 16. N 2, 21–35. (The Holodomor of 1932–33. Papers from the 75th-Anniversary Conference on the Ukrainian Famine-Genocide. University of Toronto, Nov. 1, 2007).

References

Boriak, H. (2008). Holodomor Archives and Sources: The State of the Art. Harriman review. Nov. 2008. Vol. 16. N 2, 21–35. (The Holodomor of 1932–33).

Papers from the 75th-Anniversary Conference on the Ukrainian Famine-Genocide. University of Toronto, Nov. 1, 2007.).

Hudz, V. (2019). The Historiography of Holodomor in Ukraine of 1932–1933: the Monograph. Melitopol: Odnorog T.V., 1153 pages. [in Ukrainian].

Kulchycki S. (red). (2008). The Great Famine in Ukraine in 1932 –1933: in IV vol. Київ: Kyiv: “Kyiv-Mohyla Academy”. Vol. IV: The report of the Commission on the Ukraine Famine edited for the Commission by James B. Mace, 838.

Makhorin, H., Kopyichenko, L. and Timiriashev E. (2008). Holodomor of 1932–1933 in the Zhytomyr region. The National Memory Book of the Victim of Holodomor of 1832-1933 in Ukraine. Zhytomyr region. Zytomyr: Polissia, 9-18. [in Ukrainian].

Makhorin, H. (2007), Holodomor of 1932–1933: Inner war During Outer Threat. Zhytomyr: Volyn', 44. [in Ukrainian].

Makhorin, H. (2007), The Resistance to the Holodomor of 1932-1933. Zhytomyr: V.Kotvytskyi. 88. [in Ukrainian].

Makhorin, H. (2017), The Types of Ukrainian Farmers' Resistance to the Holodomor of 1932-1933. Zhytomyr: Evenok O. O. 168. [in Ukrainian].

Marochko, V. (ed.) (2018). Encyclopedia of Holodomor of 1932–1933. Drohobych: Circle, 576. [in Ukrainian].

Vernadski V. NBU. Department for the formation and using of the newspapers. “By Bolshevik Rates”. Malyn. 1932. # 1–139.

Vernadski V. NBU. Department for the formation and using of the newspapers. "By Bolshevik Rates". Malyn. 1933. # 1–156.

Vernadski V. NBU. Department for the formation and using of the newspapers. "The Soviet Cornfield". Bila Tserva. 1932. # 1–164.

Vernadski V. NBU. Department for the formation and using of the newspapers. "The Way of Collective farmers". Bohuslav. 1932. # 1–151.

Vernadski V. NBU. Department for the formation and using of the newspapers. "The Kollektivist of Pereiaslav region". Pereiaslav. 1932. # 1–130.

Vernadski V. NBU. Department for the formation and using of the newspapers. "The Collective village". Skvyra. 1932. # 1–146.

Pyrig R. (Ed.). (2007) Holodomor in Ukraine of 1932-1933. Dokuments and materials. Kyiv: "Kyiv-Mohyla Akademy", 1128 p. [in Ukrainian].

***Yakubovskyy Ihor. THE INFORMATIONAL POTENTIAL OF THE
LOCAL MEDIA AS A SOURCE OF FACTS ABOUT HOLODOMOR OF
1932-1933: EXAMPLE OF MALYN NEWSPAPER "BY THE BOLSHEVIK
RATES"***

Abstract

The article aims to examine the specific reflection of the problem of Holodomor of 1932-1933 by the local media through the prism of the Malyn newspaper of "By the Bolshevik Rates". The research methodology includes a combination of a number of historical methods: comparative, source studies, contextual analyses, structural and functional analyses. The scientific novelty. The article is a pioneer research of the above-mentioned newspaper as a source of data of the Holodomor period as well as of the informational potential of the local media as a source of facts for the Holodomor studies. It is a first attempt to analyze the specific features of the formation of the local media's content with regard to Holodomor. Conclusions. The Malyn newspaper "By Bolshevik Rates" indicates the broad opportunities of the local media related to the following major research problems of Holodomor: the authorities' strategies (especially of the regional level); the role of the media in the ideological, political and economic campaign on the territory of Holodomor; the processing of the forced grain extraction and confiscation of the nutrition in the villages; inhabitants' notions about the situation and their perspective; active (including the criminal practices) and passive resistance of the different groups of the population for the activity of local officials as main providers of the power plan; prosopography of Holodomor's implementers and victims. The information potential of media makes it possible to expand scholarly knowledge on the character and course of Holodomor and on the social, psychological, and economic processes that determined its key trends.

As a result, it presents the possibilities to examine how the model of Holodomor functioned. In addition, it will stimulate the improvement of the research practices in the field.

Keywords: Holodomor, local media, sources, information potential.

**Jakubowski Igor. POTENCJAŁ INFORMACYJNY POWIATOWYCH
MEDIÓW JAKO ŹRÓDŁA DO DZIEJÓW WIELKIEGO GŁODU 1932–
1993: PRZYPADEK DZIENNIKA MALYNSKIEGO «ZA BOLSZEWICKIE
TEMPO»**

Strzeszczenie

Celem niniejszego artykułu jest zbadanie szczegółów informacji powiatowych mediów o Wielkim Głodzie 1932–1933 na podstawie analizy dziennika „Za bolszewickie tempo”. **Metodologia badawcza** przewiduje wykorzystanie specjalistycznych metod, a mianowicie: źródłoznawczej, analizy kontekstualnej, komparawistyki, strukturalnie-funkcjonalnej. **Originalność naukowa** artykułu polega na aktualizacji informacji dziennika jako źródła do tego czasu niemal całkowicie nieznanego. Oraz dziennik po raz pierwszy stał się podmiotem analizy przez pryzmat wyjaśnienia wartości powiatowych mediów pod kątem badania dziejów Wielkiego Głodu. **Wnioski.** Omówiony dziennik sygnalizuje o znaczących możliwościach informacyjnych powiatowych mediów w wielu dziedzinach, co pozwala istotnie pogłębić wiedzę o mechanizmie Wielkiego Głodu, strategiach władz, reakcji ludności na wsi, wyborze życiowym różnych warstw społecznych etc.

Słowa kluczowe: Wielki Głód, powiatowe media, źródła, potencjał informacyjny.

Статтю надіслано до редколегії 25.05.2020 р.
Статтю рекомендовано до друку 30.09.2020 р.